

BAŞKAN SÜREYYA SERDENGEÇTİ'NİN 26 - 27 AĞUSTOS 2002 TARİHLERİNDE BASINDA YER ALAN MÜLAKATI

- IMF desteği ile uygulanan istikrar programının seçim politikalarından etkilenmesi söz konusu mu?

Benim gördüğüm kadarıyla geçmişte olduğu gibi seçim ekonomisi uygulamak mümkün değil. Bunun birkaç nedeni var. Birincisi kamu bankaları artık eski konumlarında değil. Bu bankalarda yönetim sağlandı, rasyonel şekilde yönetilir hale geldiler. İkincisi, Hazine bugün yeni ve şeffaf bir yasal çerçeveye kavuşmuştur. Zaten nakit yönetiminde ilkeli ve istikrar programına bağlı bir politika izliyorlar. Bu nedenle bana göre Hazine üzerinden de seçim ekonomisi uygulamak mümkün değil. Kaldı ki bono/tahvil faizleri ne zaman yükselse iç borcun sürdürülebilirliğinin tartışıldığı bir ekonomide kamu harcamalarını programın izin verdiği ötesinde artırmak mümkün değil. Geriye bir tek Merkez Bankası kalıyor. O da bildiğiniz gibi özerk, hükümete ya da kamu kurumlarına her ne surette olursa olsun kredi açması mümkün değil ve zaten fiyat istikrarı görevine uygun bir politika izliyor.

- Türkiye'de şu anda seçim kaosu ile birlikte seçimlerin ertelenmesi tartışılıyor. Bu durumda Türkiye'nin ekonomik programı uygulama şansı ve riskleri nedir?

Biz programımıza aynen devam ediyoruz. Çünkü bize göre bu program özlenen ekonomik istikrarı getireceği için doğru bir program. Geçmişte alternatiflerini tükettiğimiz için de bugün için bir başka alternatifi de yok ve programda oldukça mesafe alındı. Geçen yıl hiperenflasyondan söz ediliyordu kamu oyununda. Şimdi ise kamu oyunun enflasyon beklentilerinin Hükümet ve Merkez Bankasının enflasyon hedefi ile aynı seviyeye geldiğini görüyoruz. Ve bu, 25-30 yıldır ilk defa oluyor.

Büyüme olur mu olmaz mı diye, bana göre bilgiye dayanmayan tartışmalar yaşandı. Büyüme olmazsa program yürümez dendi. Oysa bizim elimizdeki verilere ve tahminlere göre büyüme konusunda hiç bir şüphemiz yoktu. Yılın ikinci yarısı itibarıyla pozitif büyümeye geçmek mümkün ve yıl sonu itibarıyla yüzde 3'ün üzerinde bir büyümeye ulaşacağımız anlaşılıyor.

Merkez Bankası'nın hedefi Türkiye'de 25 - 30 yıldır olmayan fiyat istikrarını yeniden tesis etmeye yönelik ve siyasi gelişmeler ne olursa olsun bunu değiştirmek mümkün değil, bütün sorunlarımızın kaynağında enflasyon var çünkü.

Ve nihayet vazgeçemeyeceğimiz diğer bir istikrarda, finansal istikrar: Bankacılık sisteminin sağlığına kavuşması sürecinin aksamadan sürmesi lazım.

Seçimden sonra program devam etmez ise...

Bunu düşünmek dahi istemem. Birincisi 25-30 yıllık enflasyon süreci sadece ekonomik alanda istikrarı yoketmemiş, sosyal ve siyasal alanlarda da ciddi tahribat yapmıştır. Gelir dağılımının bozulması veya siyasetin kısa vadeli bakış açısı ve neredeyse tüm seçimlerin erken seçim olması örneklerden sadece iki tanesidir. Program devam etmez ise daha beter olunacağını söylemeye gerek var mı ?

İkincisi programa devam etmeyip ne yapacaksınız ? Gevşek maliye politikası uygulayıp olmayan kaynakları mı dağıtacaksınız veya para politikasını gevşetip hiperenflasyona mı gideceksiniz ? Alternatifleri geçmişte tükettik diye boşuna söylemiyorum.

- Merkez Bankası'nın uyguladığı politikalar açısından büyüme mi enflasyon mu öncelikli?

Dünyada ya da Türkiye'de herhangi bir hükümetin hedefi büyüme ve istihdam artışı sağlamaktır. Dünyada ya da Türkiye'de modern merkez bankalarının hedefi ise fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürmektir. Bunlar biribiri ile çelişir mi ? Hayır uzun vadede çelişmez. Fiyat istikrarını sağlamaya yönelik Merkez Bankası mutlaka Hükümetin desteğini almalıdır. Nitekim bizde de bugün yasal çerçeve bu şekildedir. Öte yandan fiyat istikrarı görevi ile çelişmez ise, Merkez Bankası Hükümetin büyüme ve istihdam politikalarını destekleyecektir. Dolayısıyla her iki alanda da Hükümet ve Merkez Bankası'nın beraber çalışması gerekiyor. Neden böyle diye sorarsanız nedeni çok açık. Lazım olan sürdürülebilir büyümedir. Bizde geçmişte hep olduğu gibi çok yüksek büyüme ardından kriz ve küçülme değil.Sürdürülebilir büyümeye ulaşmanın ön şartı da fiyat istikrarıdır. Fiyat istikrarı ön şart olduğu için de bu programda başından beri sıkı maliye ve sıkı para politikaları uygulanıyor.

Burada şunu da belirtmek istiyorum. Bu yıl sonunda yüzde 35 hedefine varınca biz enflasyon problemini çözmüş olmayacağız. Hala Türkiye'deki enflasyon dünyadaki en yüksek enflasyonlardan biri olacak. Bu konuda daha gideceğimiz çok yol var, herkesin sabırlı, kararlı ve uzun soluklu olması gerekiyor.

- Yıl sonunda enflasyon hedeflemesine geçilecek mi?

Niyet mektubunda ilan ettiğimiz gibi hazırlıklarımızın yılsonu itibarıyla tamam olması ve bu rejime geçilmesi düşünülüyor. Bunun için bizim Araştırma ve İstatistik bölümlerimizde çok yoğun çalışmalar yapılıyor ve bunlar tamamlanmış olacak. Bunun yanı sıra Merkez Bankası iletişim stratejisini geliştirdi ve bunun da sonuçlarını görmeye başladık. Dolayısıyla biz enflasyon hedeflemesine geçebilecek durumda olacağız. Öte yandan, Merkez Bankası dışında, kamu maliyesindeki disiplinin sürmesi ve 2003'de de sürecinin gösterilmesi gerekiyor. Bizim dışımızda olağandışı, beklenmedik bir gelişme olmazsa, enflasyon hedeflemesi rejimine geçilecek. Ve ekonomi sağlam bir çapaya kavuşacak: Enflasyon çapasına.

- Temmuz rakamları enflasyonunun yönünü yukarı çevirdiğini gösteriyor. Kurda son bir ayda fazla bir artış olmadı ama hala kurun enflasyon üzerinde güçlü bir etkisi var. Bu durumda önümüzdeki dönem siyasi gelişmelerin de neden olabileceği ani kur dalgalanmalarının enflasyon üzerindeki bu etkisinin önlenmesi için ne tür tedbirler düşünüyorsunuz?

Söylediğiniz gibi yakın geçmişte, siyasi belirsizlik algılaması sürecinde, Türk Lirası'nın aşırı değer kaybetmesi ve bunun yanı sıra bu yılın kamu zamlarının önemli ölçüde son iki üç aya sıkışmış olmasının enflasyon üzerinde olumsuz etkisi oldu. Kamu zamlarının ve Türk Lirası'nın değer kaybetmesinin bir süre daha etkisi olacak ama öte yandan enflasyon ile ilgili bekleyişlere baktığımız zaman bunların kısa vade için olumsuz etkilendiğini fakat uzun vade için olumsuz etkilendiğini görüyoruz. Dolayısıyla bize göre yıl sonu enflasyon hedefi konusunda endişe etmek için bir neden yok.

Kurun enflasyon üzerindeki etkisi tabii ki çok önemli: Ama, dalgalı kur rejiminde, biz bu etkinin artık zayıflamaya başladığını görüyoruz.

- Önümüzdeki aylar için beklentiniz nedir?

Kamu zamları ve TL'nin aşırı değer kaybetmesinin haziran ve temmuzda olduğu gibi ağustos ve eylül de bir ölçüde etkisini görürüz.

- Siyasi belirsizlik ortamında serbest dalgalı kur rejiminin faydasını gördünüz mü?

Büyük ölçüde faydasını gördük, çünkü geçmiş tecrübelerimizle biliyoruz ki bu yakın dönemdeki siyasi belirsizlik algılamasına sabit ya da öngörülebilir kur rejimindeyken yakalansaydık kur seviyesini savunmak için rezervlerimizi kaybedecektik ve bono/tahvil faizleri çok daha yüksek seviyelere çıkacaktı. 1998 ve 1999'da Rusya, Brezilya krizlerinden etkilendiğimiz dönemlere baktığımız zaman bunları görebilirsiniz. Dalgalı kur rejiminde kur bir politika aracı değil fakat uygulanan tüm politikaların ve bekleyişlerin bir sonucu olarak karşımıza çıkıyor. Bu da çok önemli bir farktır. Olumsuz gelişmelerin baskısı şimdi döviz rezervlerinin dolayısı ile TL likiditesinin üzerinde değil, kurun üzerinde.

- Merkez Bankası kanunla bağımsız bir kurum haline getirildi. Merkez Bankası, belli sınırlamalar getiren IMF'ye karşı da bağımsız mı?

Programda yer alan sözünü ettiğiniz sınırlamalar Türkiye'de makroekonomik istikrara yönelmek için getirilen sınırlamalar. Bu bizim programımız ve bu sınırlamaları biz getirdik. Eğer IMF ile bir anlaşmamız olmasaydı dahi böyle bir programı uygulamamız bana göre yine gerekiyordu ve içinde de sınırlamalar olacaktı. İç borç sorununu halletmek için sıkı maliye politikası yine olacaktı. Merkez Bankası parasal hedefleme yapıyorsa bununla ilgili bir takım hedefler sınırlamalar olacaktı. Enflasyon hedeflemesine geçiyorsa bu defa başka bir takım sınırlamalar olacaktı ve Merkez Bankası yine hükümete kredi vermeyecekti.

- Bankaların bankası olarak tanımlanan Merkez Bankası, krizlerden büyük darbe alan ve reel sektöre kredi vermekte zorlanan bankaları fonlayacak mı?

Söylediğiniz doğru çünkü 2000 ve 2001 yıllarında yaşadığımız krizler özünde bir bankacılık kriziydi. Bankacılık sistemini yeniden sağlığına kavuşturma çabaları Bankacılık Üst Kurulu tarafından ve diğer kurumların desteği ile bildiğiniz gibi sürüyor. Bankacılık kesimi yeniden reel kesimi finanse edecek hale gelecek. O arada bizim Merkez Bankası olarak reel kesim için yapabileceğimiz şey; makro ekonomik istikrarı ve bunun için de en önemli bileşen olan fiyat istikrarını sağlamak. Bunun yanı sıra finansal istikrarın sağlanması gerekiyor.

Bugüne baktığımız zaman ise piyasalarda şunu görüyoruz, olağanüstü haller dışında bizim bir fon sağlamamıza çok fazla gerek yok. Zaten piyasada likidite fazlası var.

- 2001 yılında Türkiye ekonomisi rekor bir oranda yüzde 9.5 küçülürken şirketlerin hemen hemen tamamı da zarar açıkladı. Merkez Bankası ise ciddi bir kar açıkladı. Ve bu durum önemli eleştirilere yol açtı. Sizin bu değerlendirmeler konusundaki görüşünüz nedir?

Dünyadaki bütün merkez bankaları kar ederler. Kar etmelerinin başlıca nedeni de tedavüle banknot sürerek sıfır faizli kaynak elde etmeleridir, bunun üzerinden kar ederler. Dünyadaki örneklerinin aksine kronik enflasyon ortamında Türkiye'de emisyon (tedavüldeki banknotlar) çok yüksek olmadığı için bizim Merkez Bankamız o kadar kar etmez. O zaman geçen yıl ne oldu da yüksek bir kar gördük ? Bunun kriz sonrası operasyonlar ile doğrudan bir ilgisi var. Karımız büyük ölçüde, kriz sonrası yaptığımız operasyonlarla aldığımız devlet iç borçlanma senetlerinin faiz gelirleri üzerinden ve bankacılık reformu çerçevesinde kamu ve fon bankaları ile yaptığımız likidite operasyonları sonucu onlara verdiğimiz repolar üzerinden elde ettiğimiz gelirlerden oluştu. Bu yıl ise tam tersi bir durum var. Bu yıl Merkez Bankası zarar ediyor, çünkü piyasalarda fazla likidite var. Ve bunu çekerken Merkez Bankası'nın faiz gideri oluşuyor.

Bizim Yıllık Raporumuzda bütün bu konular detayları ile yer aldı. Ve Yıllık Rapor kamuoyuna açık olmasına karşın, bilgiye dayanmayan yanlış fikirlerle bu konunun ele alınmış olmasını ben sizin takdirlerinize bırakıyorum.

- Merkez Bankası'nın dış denetime tabi olması da bazı çevrelerce eleştiriliyor. Bu konudaki görüşleriniz nedir?

Merkez Bankası'nda evvelden beri hem iç hem de dış denetim vardır. İç denetim Genel Kurul, Denetleme Kurulu ya da Teftiş Kurulu ile yapılır. Dış denetim de ise Merkez Bankası Başkanlığın denetimine tabidir veya vergi mükellefi olduğu için Maliye Bakanlığı'nın denetimine de tabi olabilir. 2000 yılından beri Merkez Bankamızda bir de muhasebenin dış denetimi var. Bu tür dış denetim işlem denetimi değil, muhasebe bilgilerinin doğru ve uluslararası standartlarda olup olmadığının saptanmasından ibarettir. Dünyada neredeyse bütün merkez bankalarında var. Öyle ki Avrupa Merkez Bankası'nın Kanununda var, sisteme üye ulusal merkez bankaları ile ilgili olarak. Nihayet merkez bankalarının merkez bankası olan Uluslararası Ödemeler Bankası'nın kamu oyuna açık risk yönetim ilkelerine bakmak yeterli, bu konuda doğru fikir edinmek için. Bütün bu bilgilere ulaşmak için birazcık gayret gerekiyor, sadece. Merkez Bankası'nın Genel Sekreterliğini telefonla aramak gibi.

- Merkez Bankası'nda sizinle beraber yönetim anlayışı değişti mi?

İçeriden yetişmiş olmanın ve kurumu iyi tanıyor olmanın avantajlarını gördüm. Belki bu sayede de gerçek merkez bankacı anlayışını dışarıya yansıtmak mümkün oldu. Bana göre işlerinin doğası gereği merkez bankası başkanlarının sempatik olması gerekmez. Örneğin ekonomi büyür ve ısınırken, ve herkes bu yüzden mutlu iken, faizleri yükselten bir başkandan çoğu hoşlanmaz ama gerçek merkez bankası başkanının bunu yapması gerekir. Bu bütün dünyada da böyledir. Biz sanırım meselelere dürüstlük ve ciddiyet ile yaklaştığımız ve gerçekleri açık bir şekilde kamuoyuna anlattığımız için oldukça mesafe aldık. Bu yeni dönemde artık herkese mavi boncuk dağıtmak ya da nabza göre şerbet vermek yok. Bunun faydasını da görüyoruz.

- Peki efendim, tansiyonun çok yüksek olduğu dönemlerde bankacılarla Merkez Bankası arasında nasıl bir iletişim vardı?

Doğal olarak Merkez Bankası'nın bankacılarla her düzeyde sürekli bir iletişimi olması gerekir. Kriz sırasında kamu ve özel kesim bankaları ile sürekli iletişim halinde olduğumuzu söyleyebilirim. Likidite verme imkanı tanımayan para kurulu benzeri rejim ve onun ayrılmaz parçası olan kur taahhüdünün terkedilmesinden sonra 26 Şubat 2001'den itibaren yaptığımız bir çok operasyon, milli gelirin sekizde biri kadar likidite verilmesi dahil, kamu bankalarının toparlanmalarına ve ağır bir krize girmiş olan özel bankaların likidite ve döviz durumlarının yeniden düzelmesine yönelikti. Sadece bir örnek vereyim; geçen yıl dalgalı kur rejimine geçtikten sonra bankalara 7 milyar doların üzerinde döviz sattık. Dikkat edin mahkemelik olan 5 milyar dolardan söz etmiyorum. Yeni dönemde bir kur taahhüdümüz olmadığı halde bunu yaptık. Hala çok iyi anlaşılabilir değildir ama sadece bu dahi bankaların durumunun yeniden düzelmesi için çok önemli bir katkıydı. Nihayet 11 Eylül olaylarından bir saat sonra kriz masası kurarak likidite operasyonları düzenlemiş olmamızı da burada hatırlamak gerekir.

- Bankacılık sektörünün artık bir Üst Kurulu var ama denetim açısından Merkez Bankası'nın sektördeki varlığını inkar etmek mümkün değil. Bu alanda BDDK ile aranızda nasıl bir işbirliği var?

İki kurumun yöneticileri ve diğer çalışanları arasındaki ilişkiler sürekli gelişiyor, ama daha mesafe almamız lazım. Bilgi alış verişi bir protokol ile düzenlendi. BDDK denetimden sorumlu fakat Merkez Bankası'nın da Yasasına göre önemli bilgi toplama fonksiyonları var. Bilgilerin karşılaştırılması ve fikir teatisinden her iki kuruma büyük yarar var.

Avrupa Birliği sürecinde de bu zaten giderek daha fazla önem kazanacaktır.

- Bu süreç oturana kadar herhangi bir uygulamada çatışma söz konusu mu?

Uyumlu çalışılıyor, çatışma yoktur. Ama bir konuyu açmama izin verin. Her iki kurumun objektif fonksiyonları birbirinden farklıdır. Para politikası belli bir anda bankacılık sistemine yönelik politika ile çelişebilir. Merkez Bankası'nın ve BDDK'nın özerk kurumlar olmasının bir nedeni de budur. Bu, uyum içinde çalışılmayacağı ve çelişkileri uzlaştıran bir program etrafında biraraya gelinemeyeceği anlamına gelmez. Tıpkı gelişmiş dünyada hükümetler ve merkez bankaları için geçerli olduğu gibi. Ülkemizde maalesef ne zaman iki kişi bir konuda farklı fikirde olurlarsa, beraber nasıl çalışıyorlar, bunların arasında uyum yok deniyor. Tek sesli geleneğin etkisi herhalde.

- Hazine'nin şu anki en büyük problemi borçlanmasının döviz cinsinden çok büyük rakamlara ulaşması. Ülkemizde serbest kur uygulandığına göre bu konuda Hazine ile ortak bir politikanız var mı?

Hazine ile para politikası ve borçlanma politikasının eşgüdümü için sürekli olarak, neredeyse günlük bazda beraber çalışıyoruz. Bize göre Hazine borçlanmasında borçlanmanın çeşitliliği ve vade yapısı açısından zaten önemli mesafeler alınmıştır. Borcun kimlerin elinde olduğuna bakıldığı zaman da bize göre borcun sürdürülebilmesi açısından bir sorun yoktur. Bu birincisi. İkincisi, geçen yıl bankaların açık pozisyon sorununun halledilmesi sürecinde Hazine'nin döviz borçlanmasının katkısı olmuştur. Dalgalı kur rejiminde kur istikrarı için bu önemli idi. Enflasyon hedeflemesi için çok önemli olan dalgalı kur rejiminde mümkün olduğu kadar az merkez bankası müdahalesi ile kur istikrarını sağladıkça- ki bunun pekala olabileceğini Kasım 2001- Mayıs 2002 döneminde gördük- Hazine'nin üstlendiği kur riskini daha iyi değerlendirebileceğiz.

- Piyasalar Merkez Bankası'nın ne zaman faiz indirimine gideceğini merak ediyor. Yeni bir faiz indirimi ne zaman olacak?

Merkez Bankası olarak gelecekteki enflasyona bakarak faiz kararlarımızı veriyoruz. Gelecekteki enflasyona bakarak her an herhangi bir yönde bir karar verebiliriz. Zaten bunu da her defasında yaptığımız kısa uzun duyurularla kamu oyuna ve piyasalara açıklıyoruz. Dürüstlikle kaleme alınan ve içeriği açık olan bu duyuruların ve diğerlerinin çok iyi okunup anlaşılması, ardlarında başka düşünce aranmaması gerekiyor.